

Posudek oponenta na disertační práci Mgr. Petra Čecháka
"Axiologické aspekty efektivnosti působení práva"
("Axiological Aspects of Effectiveness and Efficacy of Law")

Právo není hodnotově neutrální, je vždy postaveno na nějakém hodnotovém základě, z něhož vyrůstá normativní regulace, určité hodnoty prosazuje a chrání. Do obsahu práva se promítá hodnotová orientace obyvatel a veškerá právní úprava je limitována společenským konsensem ohledně hodnot. Lidé hodnotí právo podle různých kritérií - zejména z hlediska spravedlnosti, přiměřenosti a účelnosti a jejich postoj k právu podstatným způsobem ovlivňuje efektivnost působení právních norem i práva jako celku.

Axiologická problematika je tedy pro vysvětlení podstaty a fungování právního systému v mnoha směrech klíčová, ba možno říci nepominutelná. Tak je také v současné době vnímána i právní vědou, ačkoli jinak v ní (stejně jako v ostatních společenských vědách) o pojmu hodnoty nepanuje shoda a i když zde můžeme zaznamenat potýkání hodnotového fundamentalismu s hodnotovým relativismem, popř. skepsí, které jsou mocně podporovány náparem multikulturalismu a postmoderního myšlení.

Závažnost axiologické problematiky byla zřejmě jednou z příčin, proč si toto téma vybral pro napsání své disertační práce Mgr. Petr Čechák. Zároveň jej racionálně omezil na axiologické aspekty efektivnosti práva. Navázal tím na svou diplomovou práci nazvanou *"Efektivnost působení práva (vybrané otázky)"* a úspěšně obhájenou na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v roce 2005.

Tematické zaměření Čechákovy práce jakoby předurčovalo právněsociologickou orientaci - to znamená postižení mechanismu působení práva a výzkum hodnotových představ lidí jako faktoru ovlivňujícího tvorbu a realizaci práva v prostředí soudobé kulturní a hodnotové plurality. Nabízelo

se též zamyšlení nad někdy připomínanou krizí funkčnosti práva, právního státu i nad hodnotovou krizí, stejně tak jako nad některými pokusy o rekonstrukci právního systému (např. na bázi ekonomické efektivnosti, jak navrhuje ekonomická analýza práva). Místo toho se Mgr. Čechák ubírá vlastní, do značné míry originální cestou a přichází s prací založenou právně antropologicky, které by asi mnohem více odpovídal název Člověk, právo a spravedlnost. Toto zaměření práce se odráží ve struktuře díla i v autorových závěrech, které ne vždy lze akceptovat.

Práce je rozdělena logicky na tři části - část první: Základní pojmy, část druhá: Axiologické aspekty efektivnosti působení práva v užším smyslu a část třetí: Axiologické aspekty efektivnosti působení práva v širším smyslu. Autor při jejím zpracování vyšel z velkého množství naší i cizí literatury, k níž přistoupil tvůrčím způsobem. Bohužel, a to je první větší slabina práce, se mu axiologické aspekty práva zredukovaly na úvahy o spravedlnosti jako nekriticky zveličené "superhodnotě", byť do hloubky probrané. K nejzajímavějším pasážím práce patří výklad o liberální koncepci spravedlnosti etablované v západní civilizaci, která zakládá jistou autonomii člověka.

Je otázkou, zda lze celé právo fundovat monokauzálně - na bázi altruismu jako antropologické konstantě, když víme, kolik má tato idea odpůrců v jednotlivých společenských vědách mezi těmi, kteří nesdílejí příliš idealistické vidění člověka a lidské společnosti. Asi bychom měli hovořit maximálně o umírněném altruismu. Je poněkud zavádějící definovat altruismus jako "snahu o prosazení ,obecného dobrého'" (s. 55). Také o mravním citu a citu pro spravedlnost jako projevu altruismu by se mohlo diskutovat. Kritičtěji by měly být přijímány závěry sociobiologie, která extrémně biologizuje člověka a redukuje humanitu - čili dopouští se metodologické redukce (s. 74 n.). Domnívám se, že s pomocí autorova pohledu

na právo by bylo jen těžko možné vysvětlit existenci legálního nepráva a různé případy dysfunkcí práva (argumentace autora: lidé jsou altruističtí, mají mravní cit a smysl pro spravedlnost, což se odráží i v právu - proč tedy ale právo často slouží jako nástroj útlaku, teroru, projevuje se jako neprávo nebo působí na společenské vztahy škodlivě?). Těchto omylů by se autor snadno vyvaroval, kdyby nepodléhal "okouzlení" cizí literaturou a nepomíjel některé domácí práce.

Po jazykové a technické stránce má práce vcelku dobrou úroveň. Občasné pravopisné chyby nepadají v tak rozsáhlém textu (183 stran - včetně seznamu literatury a příloh) příliš na váhu. Na druhé straně vezmeme-li v potaz pět let, které měl autor k dispozici k napsání práce, mohl být výsledek daleko preciznější. Stačilo přitom tak málo - provést ještě jednu korekturu textu.

Celkově mám za to, že přes některé nedostatky je práce originální a samostatný výtvar a zásluhou netradičního pojetí posouvá výzkum axiologických aspektů působení práva dále. Pokud by býval autor zvolil místo právněfilozofické metody zpracování metodu právněsociologickou, určitě by z tématu vytěžil více. Své závěry by mohl opřít o empiricky zjištěná fakta a nikoliv o filozofickou spekulaci. Současně by se zařadil v naší právní vědě, která holduje více teoretické než empirické sociologii práva, k průkopníkům.

Práci doporučuji k obhajobě.

Praha, 1. 9. 2010

Doc. JUDr. PhDr. Pavel Maršálek, Ph.D.